

Здружение за еманципација,
солидарност и еднаквост
на жените - ECE

јули, 2018

ПАРАПРАВНАТА ПОМОШ

ГО СКРШИ МРАЗОТ

АПСТРАКТ

Долготрајната сиромаштија, социјалната исклученост, дискриминацијата и необразованоста со која се соочува ромската заедница во Македонија, придонесува Ромите да не можат да ги остварат своите права. Ваквата состојба особено негативно влијае врз пристапот до здравствена заштита, при што Ромите се соочуваат со разни видови препреки и тешкотии за остварување на правото на здравје. Оваа ситуација претставуваше поттик Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените - ECE за прв пат во 2011 година да го воведо концептот на париправна помош и поддршка со цел да го подобри здравствениот статус и квалитетот на живеење на ромската заедница.

Ѓродолжува на сѝр. 2

ПОМЕЃУ ИНСТИТУЦИИТЕ И РОМСКАТА ЗАЕДНИЦА

АПСТРАКТ

Здружението ја вовеле параправната помош во Македонија на полето на здравје, односно здравствено осигурување, здравствена заштита и заштита на правата на пациентите. Со помош на своите партнерски ромски организации **ИРИЗ** и **ЦДРИМ** од Шуто Оризари и **КХАМ**, којашто работи во Делчево, Винаца и Пехчево, **ЕСЕ** им подаде рака за помош за остварување на своите

права на тие на кои им беше најпотребна. Преку параправници од самата заедница, обучени да се фокусираат на потребите на ромската заедница, граѓаните добиваат помош за остварување на правото за здравје, но и решение за многу други проблеми, меѓу кои и остварување на правото на социјална заштита. Освен индивидуална помош, параправниците обезбедија

помош и за колективни проблеми на заедницата. Обезбедувањето на параправна помош и поддршка придонесе за зголемување на информираноста на луѓето за своите права и за зголемување на самовербата кај ромската заедница. За придобивките од параправната помош сведочат искуствата на корисниците.

ВОВЕД

Голем број граѓани во Македонија имаат потреба од правна помош, но не можат да ја добијат поради неинформираност и недостиг на средства да ја обезбедат.

Оваа појава е честа и кај ромското население кое се карактеризира со сиромаштија и низок степен на образование. Токму на оваа маргинализирана група граѓани правната помош ѝ е најпотребна, бидејќи постојано се соочува со предизвици при остварување на своите права. Параправната помош, всушност, го премостува јазот на квалификувана правна помош и преку обучени лица што не се правници ги информира граѓаните за своите права на едно повисоко ниво. Параправниците се лица од заедницата кои се стекнуваат со потребните знаења и вештини за да можат да им помагаат на луѓето од своите заедници ¹. Параправниците обезбедуваат совети, подготвуваат писмени поднесоци (барања, жалби, приговори и др.), ги упатуваат,

односно ги придружуваат луѓето до надлежните институции, организираат средби со локалните установи, организираат едукативни работилници за населението, со цел да им помогнат на луѓето од заедницата да ги остварат своите законски гарантирани права. Притоа, важно е да се потенцира дека обезбедената параправна помош е помогната и поддржана од страна на квалификувани правници и адвокати заради постигнување на целта, а не да се добие впечаток дека со параправната помош се поттикнува надриписарството. Помошта и поддршката што ја обезбедуваат параправниците, а имајќи ја предвид областа во која помагаат, се одвива во рамки на управната постапка и постапките пропишани за заштита на правата на пациентите. Доколку

побараната помош и поддршка ги надминува овие граници, односно доколку има потреба од иницирање на управен спор, помошта и поддршката преминува во рацете на правниците. Тие ги поттикнуваат граѓаните и им помагаат да ги остварат своите права што законски им припаѓаат.

¹ ЕСЕ и партнерските организации ги утврдија следните критериуми за селекција на параправници: да имаат минимум средно образование, да се лица од локалните заедници и по можност да имаат претходно искуство во обезбедување на услуги за локалното ромско население.

ЕСЕ ЗА ПРВ ПАТ ГО ВОВЕДУВА КОНЦЕПТОТ ЗА ПАРАПРАВНА ПОМОШ ЗА ПРАВОТО НА ЗДРАВЈЕ ВО МАКЕДОНИЈА

ЕСЕ долги години ја следи состојбата со здравјето на Ромите и нивниот пристап до здравствена заштита во нашата држава и потребата за воведување на концептот на паракправна помош, што е одраз на претходно идентификуваните проблеми на ова поле. Моделот е преземен од неколку држави од Африка и Јужна Америка, кои веќе го имаа имплементирано, но соодветно приспособен за да одговори на потребите на локалните ромски заедници во нашата држава.

ЕСЕ реши паракправната помош да ја воведи во ромската заедница затоа што Ромите се припадници на етничка заедница којашто е во најнеповолна положба кога станува збор за остварување на правото на здравје и се соочува со разни видови на дискриминација и задоволството на Ромите од квалитетот на услугите е на доста ниско незадоволително ниво.

Поради овие причини Здружението **ЕСЕ** во 2011 година ја воведи паракправната помош во Македонија, примарно на полето на здравје, односно заштита на правата од здравствено осигурување, здравствена заштита и заштита на правата на пациентите.

Здружението започна со работа на полето на паракправната помош и работата ја развиваше постепено соработувајќи со ромските организации КХАМ

од Делчево, која дејствува и на територијата на Веница и село Црник во Пехчево, и организациите **ЦДРИМ** и **ИРИЗ**, кои дејствуваат во Шуто Оризари.

ЕСЕ го осмисли начинот на кој ќе се спроведува паракправната помош, активностите што ќе се спроведуваат во заедницата и обуката на паракправниците и начинот на нивно работење со лицата што бараат помош, затоа што за воведување и обезбедување на ваков вид помош и негова ефикасност мора да постои сеопфатен систем на едукација што ќе им овозможи на паракправниците да дадат соодветна, навремена и целосна помош и поддршка. Ова пак подразбира континуирано надградување на нивното знаење и унапредување на сите аспекти од нивното работење.

Низ годините, материјата на здравствената заштита, осигурувањето и заштитата на правата на пациентите трпеа огромни промени, често се случуваше дури и правниците да не може да бидат во чекор со измените.

Б - Тој иришисок не воведи нас како организација која обезбедува итхничка йомош на йоле на йосйюјано усовршување на начиной на рабоџа и йосебно олеснување, бидејќи ни беше јасно дека йарайравнициџе зайюа шйю џи немааџ овие квалификации йтреба йосйюјано да бидаџ йранейџи со информациџи и новини за да може да бидаџ йосйюјано во шек, односно да не бидаџ изненадени од своџџе соџраџани коџа ќе доџаџ да им йобарааџ йомош, иако йюа некоџаш се случуваше. Некоџаш за чесйџџе йримени на йолейю на йравойю на здравје ЕСЕ и йарйнерскиџе орџанизациџи беа информирани од кориснициџе кои сакале да осйвараџ одредено йраво, а не можеле. Во изминаџиоџ йериод џџе йромени беа неџаџивни, односно йовеќе водеа кон укинување на одредени йрава оџколку кон осйварување, йака шйю луџейю бурно реаџираа. Мислам дека йюа во сушйина беше мноџу йозиџивно зайюа шйю на некој начин йарайравнициџе научџа дека давањейю йарайравна йомош не е само на индивидуално ниво, во смисла на разрешување на йравна йошреба на йоединец йуку дека чесйю йаџи ваквиџе йромени засеџааџ йоџодем број лица од заедницаџа

- вели Јасминка Фришчиќ - извршен директор на ЕСЕ и координатор на правната програма.

ПОТРАГА ПО ПАРАПРАВНИЦИ

ЕСЕ ја започна потрагата по параправници за да може да го реализира концептот на параправна помош. Еден човек за да се квалификува како параправник, беше потребно да ги задоволи критериумите утврдени од страна на ромските организации и ЕСЕ, кои беа едноставни. Се бараа луѓе што не мора да имаат завршено високо образование, поволни кандидати беа и со средно и со основно образование, но предуслов беше да бидат писмени.

Беше потребно кандидатите да живеат во заедницата и да имаат допир со ромското население и да ја разбираат нивната култура и обичаи. Беше неопходно параправниците да имаат разбирање и да ги сослушуваат луѓето, да можат да ги идентификуваат проблемите со кои се соочуваат членовите на нивната заедница, но и да предложат решенија за нивно решавање. Предуслов во помагањето е луѓето да се сослушани и при сослушувањето да се селектира што е тоа што е проблематично и да се решат тие проблеми по оној редослед што одговара на приоритетите во дадената ситуација.

Ромските организациите со кои **ЕСЕ** соработуваше имаа потполна слобода да ги идентификуваат параправниците. За параправници беа избирани луѓе што најчесто веќе работеа во организациите, додека дел од нив беа дополнително идентификувани. Се внимаваше помеѓу параправниците да има мажи и жени во соодветен размер за да им се овозможи на жените што бараат помош доколку не сакаат да разговараат со мажи да се обратат за соодветен проблем кај жените параправнички.

Програмите за параправна помош и поддршка беа отворени во канцелариите на партнерските организации, одделни простории што беа соодветно опремени, со цел параправниците да имаат соодветни услови за да можат професионално да ги извршуваат своите обврски. Заради соодветно забележување на проблемите поради кои се обраќаат луѓето од заедницата, но и заради документирање на работата, односно начинот на постапување на параправниците, Здружение **ЕСЕ** воспостави систем за собирање на податоци и раководење со предметите на лицата што бараат помош.

Впрочем, работата на параправниците е слична како онаа во адвокатските канцеларии. Тие мора да пополнуваат формулари, да оформат досиеја, да ја приберат потребната документација итн., односно сè она што долгува на професионално вршење на задачите. Беше направена поделба на задачи во работењето. Параправниците се задолжени да водат писмена и електронска документација за лицата што им се обратиле за помош и за нивните проблеми. На почетокот таа база на податоци беше едноставна во форматот Ексел, но сега таа е

поусовршена и **ЕСЕ** може да има пристап до неа и да има увид во тоа што го прават во реално време. Впрочем, налик на оваа и сите постапки на работење беа усовршувани низ годините.

ОБУКА НА ПАРАПРАВНИЦИТЕ ЗА ПРАВОТО НА ЗДРАВЈЕ

ПО ИЗБОРОТ НА ПАРАПРАВНИЦИТЕ, ВТОРАТА НАЈСЕРИОЗНА ЗАДАЧА БЕШЕ НИВНАТА ОБУКА. ЕСЕ Ѐ ПОСВЕТИ СЕРИОЗНО ВНИМАНИЕ НА ОБУКАТА.

Во фокусот на обуката најпрво беа основните податоци што се однесуваат на трите области за остварување на правото на здравје, односно заштита на правата од областа на здравствената заштита, здравственото осигурување и заштитата на правата на пациентите. Покрај оваа основна обука, се организираа и обуки што се однесуваа на заштита на други сродни права, најчесто два пати во текот на годината.

За спроведување на обуките подготвивме сеопфатен Прирачник за обука на параправници. Како што се менуваа и прошируваа темите за едукација, така беше дополнуван и Прирачникот. Во поново време едукацијата на параправниците опфаќа многу повеќе од првобитно планираното и спроведуваното. На пример, се опфаќаат теми за поставеност на државниот систем, односно што е извршната, што е судската, а што е законодавната власт; познавања од областа на кривичното право и постапка; семејното право, наследувањето и многу други теми од интерес. Темите беа избрани согласно со проблемите со кои Ромите секојдневно доаѓаат во допир. Работните

односи останат како прашање коешто е клучна тема за која беа спроведувани обуки, потоа разни видови на насилство врз жените, семејно насилство и сексуално вознемирување.

Покрај теоретските познавања, дел од обуката беше посветена и на развивање на практичната работа, односно применување на стекнатите знаења. На сите параправници им беа задавани практични задачи, односно тие беа обучувани да препознаат правни проблеми, да утврдат кое е соодветното решение и да помогнат во негово разрешување, вклучувајќи подготовка на различни видови формулари и писмена.

„Приспајојте е тој, потребно е познавање, но не на академско ниво, се трудиме секогаш луѓето што ќе го пренесат знаењето да бидат луѓе што се активни на темата што треба да се пренесе, но и практичари, судии, адвокати итн. Се трудиме заедно со нив – параправниците да дизајнираме обука и мислам дека успеавме. Работиме на разрешување на случај, познајте ја образованието на возрастите, но не знаеме како ќе функционира. Кај нив се покажа дека имаат највисок број точни одговори на поставените прашања на случаите, што значи дека параправниците може да го совладаат презентираниот. Она што треба да се работи е постојано обновување и надградување затоа што нормално е дека со две обуки во годината од по 3 - 4 дена,

не може да се совладаат сите работи - вели Јасминка Фришчиќ - извршен директор на ЕСЕ и координатор на правната програма.

ЕСЕ очекува дека со проширување на обемот на познавањата, параправниците ќе го прошират и видот на услугите што ќе го даваат.

Континуираната едукација на параправниците подразбираше и надградување на тековниот систем за собирање на податоци и работа на предметите од страна на параправниците. За таа цел беше подготвен Водич со упатство за работа со лицата што бараат помош.

Покрај тоа, Здружението ЕСЕ редовно ги посетува канцелариите за параправна помош и поддршка и врши увид во досиејата на корисниците, при што им укажува на параправниците на кој начин можат да подобрат одредени аспекти од нивното работење.

- ЕСЕ во континуитет врши мониторинг, поддршка и оценка на работата на параправниците. Значаен сегмент во оваа работа е организирањето на директни посетии, каде што вршиме увид во нивната работа, правиме преглед на досиејата, идентификуваме параметри од нивната работа што треба да се подобрат и на крај на секоја посетиа им даваме извештај со препораки кои работи треба да ги унапредат до следната таква посетиа - вели Стојан Мишев - координатор на проект на USAID за граѓанско учество - ЕСЕ.

РАБОТАТА НА ПАРАПРАВНИЦИТЕ Е ПРОФЕСИОНАЛНА, ТАЈНА И ДОВЕРЛИВА

Еден од основните принципи на работа на параправниците е принципот на доверливост на податоците на лицата што се обраќаат за помош и поддршка. Па така, се практикува сè што е изнесено пред параправниците да остане тајно и доверливо; меѓу членовите во тимот може да има консултации во врска со проблемот, но не за личните податоци коишто се однесуваат на оној што се обратил за помош.

Во работата на параправниците постои систем на одговорност. Кога ќе се дознае за одреден проблем, ако не може параправниците сами да го решат, може да се обратат за помош. На секоја средба мора да се води евиденција за тоа што се направило на таа средба, односно поради кој проблем луѓето им се обратиле и како параправниците им помогнале; потоа како и што треба да преземат клиентите или параправниците до наредната средба. Сите тие принципи на работа се запазуваат и до ден-денес се почитуваат и се усовршуваат.

РОМСКИТЕ ПАРТНЕРСКИ ОРГАНИЗАЦИИ СЕ НОСИТЕЛИ НА АКТИВНОСТИТЕ НА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ПАРАПРАВНА ПОМОШ ВО ЗАЕДНИЦАТА

Како резултат на помошта и поддршката што ја обезбедуваат, ромските организации се препознаени од страна на локалното население и луѓето редовно им се обраќаат за помош и поддршка за најразлични проблеми од нивното живеење.

За таа цел Здружение ЕСЕ редовно им обезбедува поддршка на организациите за програмите за параправна помош и поддршка.

Ромската организација ИРИЗ е една од организациите што соработува со ЕСЕ на ова поле во Шуто Оризари.

- Ние работиме со 4 параправници што имаат по 2 аниматори или волонтери, еден фацитијатор работи со 100 домаќинства, со 400 семејства сме во јосијан контакт. Граѓаниите реагираат многу позитивно на нас, бидејќи во многу ситуации ние сме им единствена надеж; во однос на нивните секојдневни проблеми со кои се соочуваат, на пример кога ќе добијат негативно барање од сферата на социјалната грижа, тие не знаат како да побараме да го осигураат правото на жалба кое не знаеле дека го имаат

- вели Амет Јашар од организацијата ИРИЗ. Организацијата КХАМ од Делчево, пак, работи на полето на параправна помош со ЕСЕ 8 години и добива поддршка во градење на капацитетите на организацијата. ЕСЕ ѝ помогна на КХАМ да го разбере системот на здравствена заштита, законот за права на пациентите и функционирањето на здравствените институции на примарно, секундарно и на терцијално ниво.

- Покрај обуките кои ги добивавме во делото на здравствената заштита и правото на здравствено

осигурување, добивавме обуки околу барања, жалби, претставки до институциите, обуки за комуникациски вештини, обуки за застапување и сите промени во здравствената и социјалната заштита. Најчесто граѓаниите се обраќаат во делото за тужба неѓа, во делото за јосијан парична помош, во 2011 година кога започнавме со параправната помош, најчесто се обраќаат за исполнување на барање за здравствено осигурување по основ на невработеност. Во најдиректна смисла се отфрлени 2 000 Роми од регионот Пјанец и најмалку 500 Македонци како што се технолошки вишок, самохрани родителски, корисници на социјална помош, лица со хендикейп

- вели Санела Момчилов - проектен координатор на социјална отчетност и правно зајакнување - КХАМ.

Параправниците посветено работат да обезбедат параправна помош за секој проблем за кој ќе им се обратат нивните сограѓани од заедницата. Параправниците остваруваат контакти со надлежните институции и ги информираат за потребите на локалното ромско население.

- Проблеми има најразлични, најчесто работиме на проблеми од здравство, социјала и образование. Тие најчесто се јавуваат и за проблеми поврзани за легализација на куќата, имаат проблеми со застарени сметки и побарувања за најлаша, домаќине и за тие проблеми, домаќине за сè што можеме да

џи уџаџиме и да џи советџуваме, или џак доколку џосџои џравно средсџво или неџџо шџо можеме да им изџџџиме, некој соодветен докуменџ. Коџа доаџа лицџо кај нас со конкретен џроблем, џрво шџо џравиме е да џо советџуваме и да му дадеме информација, да џо уџаџиме, имааџ џоддршка од наша сџрана, мноџу џаџи имааџ од наша сџрана засџаџување или џак џридружба до одредена инсџџџуџија за да можеме да видиме во зависносџ од џроблемџ дали некое џраво е џрекршено, дали можеме да им џомџгнеме, некои се неџисмени и да видиме шџо може да им џомџгнеме и да наџравиме некоја комуникаџија џомеџу инсџџџуџијаџа и клиентџџ

- вели Мерима Дестанова - параправник од ИРИЗ која работи на територијаџа на Шуто Оризари.

Истовремено, ги охрабруваат луѓето да се обратат до надлежните институџии, но работат и со институџиите со цел тие да одговорат на потребите на заедницата.

- Голем дел од џраџаниџе шџо ни се обраџија, а и ние џи иденџификуваеме со џосеџџџе од враџа до враџа, сџоделија дека имааџ недосџџџ на информации, исџо џака уџврдџиме дека има оџџор и кон одредена инсџџџуџија за осџварување на одредено џправо џоради различни џрчини. Понекоџаш џџоа беа јазичниџе бариери, џонекоџаш срам, сџрав и инфериорносџа од самиџе џреџсџавници на инсџџџуџиџе, на некој начин ние бевме џџие шџо џо крџеа мразџџ џомеџу нив и џи охрабруваеме и џи

џодучуваеме нашиџе клиентџи, а во исџо време џи менуваеме и неџаџивниџе нараџиви кај здравсџвениџе џрофесионалџи. Паралелно работџевме и со заедницата и со здравсџвениџе џрофесионалџи

-вели Ромина - параправник од КХАМ, која работи на територијаџа на Делчево.

- За жал, џоради сџареењеџо на луѓето во село Црник во џоследниџе 2 џдини се џочесџо џ е џџџребни џомџш на заедницата џри осџварување на џравџо на џосџџџана џарична џомџш, џџџа неџа, мобилносџ, инвалидносџ, односно социјални џрава шџо се осџварувааџ врз основа на болесџ и сџаросџ. Во с. Црник има околу 730 Роми, работам со 50 семејсџџа. Довербаџа ја сџекнуваме со оџвореносџ, комуникаџија, едносџавен и разбирлив речник, со мојаџа досџаџносџ заедницата ја доближувам џоблиску до инсџџџуџиџе. Бидејќи е мало селоџо, сџџе сме роднини или соседи

- вели Ценај Демиров - параправник од КХАМ, кој работи на територијаџа во село Црник.

Преку обезбедувањеџо на параправна џомџш и поддршка во индивидуални случаи на

прекршување на правата, параправниците можат да дознаат дека одреден проблем ги засега поголем дел од луѓето од нивната заедница. Практично, параправниците заедно со луѓето од заедницата активно се вклучуваат и во решавањеџо на колективните проблеми на ромското население.

- Пред џодина иџол имаџме несреќна измена во џравилниџџ за осџварување на џравџо на социјална џарична џомџш, џри шџо на џолем број лица Роми им беше укината социјална џомџш како резулџаџ на џримени средсџџа на брзоџџ џрансфер на џари. Во една џаква сџџуаџија џроџрамиџе за џараџравна џомџш и џоддршка мноџу џомџсна, џараџравнициџе орџанизираа информатџивни работџилници со цел да џи информирааџ луѓето како да џосџаџаџ во сџџуаџија коџа им е укината џџоа џраво

- вели Стојан Мишев - координатор на проект на USAID за граѓанско учество - ЕСЕ.

ПОЗИТИВНИТЕ ИСКУСТВА ПРЕНЕСУВАНИ ВО РОМСКАТА ЗАЕДНИЦА ОД ЧОВЕК НА ЧОВЕК

Од особено значење е тоа што луѓето се задоволни од услугите што ги добиваат од страна на параправниците, односно од квалитетот на услугата, навременоста, начинот на комуникаџија и третманот што го добиле. Ваквото задоволство е показател дека партнерските организации на ЕСЕ прават позитивни промени во нивните заедници. Поради тоа голем број луѓе од заедниците честопати доаѓаат кај нив за различни проблеми со кои се соочуваат самите тие или членови од нивното семејство. Тоа е уште една потврда дека имало потреба во таа заедница да се отвори програма за параправна џомџш и

поддршка, сметаат од ЕСЕ.

Ова е потврдено и со бројот на случаи на кои работеле параправниците во изминатиот период. За илустрација, во 2012 година партнерските организации на ЕСЕ обезбедиле параправна помош за 587 случаи, додека во 2017 тој број изнесува 730.

Според искуствата на ЕСЕ, има многу луѓе што имаат правни проблеми, но не се обраќаат за нивно разрешување. Формалното разрешување на проблем, не само во Македонија туку и во различни и развиени демократии е на понизок степен. И затоа за ЕСЕ од големо значење беше граѓаните најпрво да добијат информации за услугите што ги обезбедуваат параправниците, да се охрабрат да ги посетат канцелариите за параправна помош и поддршка.

- Нашиите партнерски организации се тие што го имаат директниот контакт со членовите на нивната заедница и тие се тие што им помагаат на членовите на нивната заедница кога имаат проблеми. Примарно, тоа се проблеми од здравствената заштита, здравственото осигурување и заштитата на правата на пациентите. На пр. на почетокот во 2011 год. имало голем број Роми што биле здравствено неосигурани и параванциите им помогнале да се регистрираат во Фондот за здравствено осигурување на РМ; онаму, им помагаат во заштитата на правото на пациенти; доколку има потреба за рефундирање на средствата; помош за собирање на документација за лекување во странство; реагирање на дискриминација од страна на лекарите. Да ги укажат клиентите до одредена институција, да се јават како медијатори меѓу клиентот и здравствената институција

- вели Стојан Мишев - координатор на проект на USAID за граѓанско учество - ЕСЕ.

По отворањето на канцелариите

за параправна помош и поддршка, ЕСЕ утврди дека во источна Македонија има поголем број луѓе што се обраќаат за параправна помош, додека во Шито Оризари има многу мал број. Генерално, во Општина Шито Оризари луѓето немаат доверба во организациите. Меѓутоа, овој проблем беше надминат набргу по започнувањето со работа и решавањето на проблемите на луѓето од заедницата; кога информацијата почна да се пренесува од човек на човек, луѓето од заедницата беа сè повеќе охрабрани да се обратат кај параправниците за помош.

- Со параванциите помош ние пред сè се добивме со доверба на граѓаните. Од самиот формирање на граѓанскиот сектор во Шито Оризари луѓето добиваат позитивна перцепција за граѓанскиот сектор. Еден од најголемите елементи што ги добиваме е довербата, со сите ситуации и усешни завршени единечни приказни, добивме наши заклучоци цели и секако смеаме дека нашето постоење е оправдано и вреди да постоиме. Оштетеноста одговорност е бивен фактор, нашето работно време не завршува тука, ние даваме помош и во работното време, одговараме на прашања и смеаме дека сето тоа кога ќе се собере вреди да се работи онаму

- вели Амет Јашар - претставник на ИРИЗ.

КОРИСНИЦИТЕ И ЗАЕДНИЦАТА СВЕДОЧАТ ЗА ПРИДОБИВКИТЕ ОД ПАРАПРАВНА ПОМОШ

Покрај работата во канцеларија, параправниците редовно ги посетуваат ромските домаќинства преку т.н. посети од врата на врата, со цел да ги идентификуваат проблемите со кои се соочуваат луѓето од нивната заедница, да ги

информираат за услугите што ги обезбедуваат и да ги повикаат да се обратат во нивните канцеларии. 57 годишната Селвет Самоилова по операцијата на тумор на главата веќе 6 години не може самостојно да се движи. Таа не знаела дека со нејзината состојба може да го оствари правото на туѓа нега и да добие паричен надоместок со кој ќе може да си ги плаќа лекарствата. За оваа можност дознала кога била посетена од Санела Момчилов од организацијата КХАМ која ѝ помогнала да го оствари правото што законски и следи.

- Имам шумор на главата и при операција ми ги повредија нервите, сега немам никаква рамнотежа да одам. Имам шумор меѓу двајца мозока. За КХАМ дознав одamna, уште кога бев здрава, ама веќе 6 години како сум болна, не одам никаде, не земам ни нега, Санелка дојде кај мене и ми објасни дека имам право да земам нега. Ни лекарствата немав, Санелка контактираше со мојата лекарка и ги најправи документите, и добив позитивен одговор. Но сепак се малку пари и не стигаат за лекарствата, само 800 денари е една маса. Помошта од КХАМ многу ми помогна притоа немав пари за никакви лекови, Кхам многу ми помогна

- вели Селвет Самоилова - корисник на параправната помош на КХАМ.

Параправна помош од КХАМ за остварување на правото на платено породилно отсуство добила и 27 годишната Суада Ибраимовска од Делчево.

- Јас имав љубреба од љарајравна љомош за да дознаам за љоа дали ми следува љорородилно ољсусљво или не. Пољоа дојдов во канцелариље на КХАМ и љие ми кажаа дека доколку имам најмалку 6 месеци сљаж ми следува. Јас го имав љољребниот сљаж, значи ми следуваше љорородилно ољсусљво. Тие ме информираа кои документи ми се љољребни, ми љомоѓнаа љри љољолнувањето на докоментље и љољоа ми се љридружија до ФЗОМ. Таму ми љомоѓнаа околку документљациља која беше љољребна. Помошља од КХАМ ми љомоѓна многу во решавањето на моље љроблеми, го добив љорородилно ољсусљво и 9 месеци го искористив

- вели Суада Ибраимовска корисник на пароправната помош на КХАМ од Делчево.

Позитивно искуство со обезбедување на пароправна помош има и 40 годишниот Нури Мемедов од Ваница, кој по тешката сообраќајна несреќа преку КХАМ успеал да го обезбеди своето право на туѓа нега.

- Во љешки сљуљации и каљеѓорљи, дали е во социјално заѓрозени, КХАМ љомаѓа во ољљина Ваница и многу ми

е мило љљо има каде да се обраќаме за да се ољварам љаље човекови љрава. Дљелирам до сље љраѓани без разлика дали се Роми, Турци, Македонци, секој има човекови љрава и може да се јави во КХАМ заљоа љљо љие нудам услови за љомош, многу љи љочљувам - вели Нури Мемедов - корисник на пароправната помош на КХАМ. Задоволство од пароправната помош од ИРИЗ изразува и 37 годишниот Ѓулсен Умер на кој партерската организација на ЕСЕ му помогнала да го оствари правото на здравствено осигурување.

- Јас за ИРИЗ дознав љреку комљљље, имав љроблеми со здрављвеното осигурување и љребаше да вадам книшка. Јас љорано работев во „Паркови и зеленило“ и долго време љољоа не се љријавив на биро за вработување. Пољоа ољидов со мајка ми да вадам книшка, но ме љрејраќаа наваму, наљаму и се изнервирав и ја земав книшкаља и заминавме со мајка ми. Пољоа слушав љлас од комљљље кои ми кажаа за организациља ИРИЗ која им љомоѓнала околу ољварување на социјална заљљља и дојдов љука. Им

објаснив каква молба имам заљоа љљо бев болен од љриљ и зољљо да љлаќам... дојдов љука и ми рекоа дека ќе го љреземаљ случајољ и ќе одиме да извадиме книшка, ми љомоѓнаа и за здрављвеното осигурување и книшка ми извадија. Пољоа имав љроблеми со леѓализациља околу куќаља за земјљљље, ме одбија неколку љаљи и ми љекна да дојдам кај ИРИЗ и ми најравија жалба и чекам одѓовор. Задоволен сум од

љомошља, многу лесно со нив си љи завршувам работљље

- вели Ѓулсен Умер корисник на пароправна помош на ИРИЗ.

Здружението ЕСЕ од 2015 година започна активно да работи на спојување на пристапот на правно зајакнување, односно обезбедување пароправна помош со активностите што ги преземаше организацијата во рамките на методологијата на социјална отчетност. Во суштина, двата досега индивидуално спроведувани пристапи од страна на ЕСЕ во ромските заедници беа споени во еден комбиниран пристап, со цел да се зголемат придобивките во однос на правото на здравје за Ромите.

ПАРОПРАВНИЦИТЕ СТАНАА МОСТ ПОМЕЃУ ДРЖАВАТА И ЗАЕДНИЦАТА

Од ЕСЕ сметаат дека со обезбедувањето на пароправната помош заедницата доби луѓе коишто доколку тие организации не постојат ќе може да продолжат да им даваат помош затоа што се нивни сограѓани, затоа што се таму во заедницата, затоа што се квалификувани, затоа што може да продолжат да им ја обезбедат таа помош.

- Со љарајравнаља љомош заедницаља доби на самоувереност и значљелно го љодобри својољ сљаљус. КХАМ љи зајакна своље каљациљље, се брендира како организација која е љрељознаљлива во делољ на здрављвениље љрава, го зголеми бројољ на анѓажирани лица, ја унаљреди комуникациља со инљљљуциљље на локано ниво, но КХАМ влијае и на донесувачљље на одлуки на национално ниво. Сљље лица сеѓа знаам како да го ољварам свољо љраво на здрављвено осигурување, ољворен е љуќнљ за имуницизација во село Црник, на 25 лица на кои им беше

укината социјалната помош поради брзот трансфер на пари повторно се стекнаа со право на користење на социјалната помош

- вели Санела Момчилов -
проектен координатор на
социјална отчетност и правно
зајакнување - КХАМ.

Заедницата доби луѓе кои
во секој момент може да
им дадат поддршка ако им
треба за да остварат некое
друго право, не само оние
прашања на кои работи ЕСЕ
затоа што параправниците се
едуцирани луѓе и претставуваат
мост помеѓу заедницата и
државните институции. Една
од најголемите придобивки
за припадниците на ромската
заедница е зајакнувањето на
чувството на еднаквост со
другите групи во државата.
Партнерските организации на ЕСЕ
се пионери во обезбедувањето
на параправна помош во
Македонија. Луѓето редовно се
обраќаат кај параправниците
за решавање на најразлични

проблеми, зголемена е нивната
информираност за човековите
права и законските механизми
што им стојат на располагање за
реализирање на правата. Притоа,
параправниците ги зајакнуваат
членовите на заедницата самите
да се борат за остварувањето на
своите права.

- Партнерските организации
се повеќе се афирмираа во
рамки на нивните заедници,
локалните организации
веќе се препознаени како
организации што им помагаат
на луѓето во тие заедници и
показател за тоа се редовните
посети што ги правиме кај
нив и гледаме дека луѓето
се почесто се обраќаат во
нивните канцеларии и тоа за
разни прашања, ако денеска
им помогнале за право за
здравствена заштита,
уште ќе се јават за сосема
шреќо прашање, но тоа
е показател дека тие се
задоволни од услугите што ги
добиваат и помошта што ја
добиваат од параправниците.
Параправната помош и
поддршка претставува одлична
можност за индивидуално
решавање на проблемите
на заедницата, покрај ова
колективно застапување кое
го правиме многу е побрза
помошта што ја добиваат
преку параправниците затоа
што параправниците им
помагаат во индивидуални
случаи за реализирање на
нивните права. Придобивка е
тоа што и самата локална
заедница е повеќе информирана

за начинот на кој може да ги
освојат своите здравствени
права. Показател е бројот
на луѓе кои не знаеа како да
го освојат правото на
здравствено осигурување, а
подоцна научија и се намали
бројот на луѓе кои доаѓаа
да бараат помош за тоа
прашање, научија да одат
сами во ФЗОМ. Се што
праваат параправниците
е да се зајакне заедницата.
Луѓето се информирани за
своите права и знаат што да
очекуваат и што да бараат од
институциите

- вели Стојан Мишев -
координатор на проект на USAID
за граѓанско учество.

Работата на ЕСЕ на полето
на правно зајакнување и
обезбедување на параправна
помош и поддршка ја поддржува
Фондацијата Отворено општество
- Македонија.

Финансиски поддржано од:

Здружение за еманципација,
солидарност и еднаквост
на жените - ЕСЕ

FOUNDATION ФОНДАЦИЈА
OPEN OTBORENO
SOCIETY OPISTESTVO
MACEDONIA MAKEDONIJA

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS